

РЕФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА

УДК 94(477.43).084«1920/2020»

DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2020.3.15>

ОЛЕКСАНДР МИКОЛАЙОВИЧ ГОЛОВКО,

доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна;

 <https://orcid.org/0000-0003-1770-9027>,

e-mail: golovkoan1967@ukr.net;

ВОЛОДИМИР АНАТОЛІЙОВИЧ ГРЕЧЕНКО,

доктор історичних наук, професор, заслужений працівник освіти України,
Харківський національний університет внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0002-6046-0178>,

e-mail: grechenko18@gmail.com;

СВІТЛАНА МИКОЛАЇВНА МАРЦЕЛЯК,

кандидат юридичних наук,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна;

 <https://orcid.org/0000-0002-4645-3051>,

e-mail: advokat_smm@ukr.net

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БОРОТЬБИ ПРОТИ ПИЯЦТВА В 1920-ТІ РОКИ В УСРР ТА В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Здійснено порівняльний аналіз правового регулювання попередження алкоголізму в 1920-ті роки в Українській СРР та 100 років по тому в незалежній Україні. Правове регулювання попередження алкоголізму в 1920-ті роки здійснювалося шляхом обмеження виробництва та продажу алкоголю (до 1925 р.), боротьби із самогонварінням, залучення міліції для затримання пияків і тих, хто скоїв злочин у стані сп'яніння. Певне значення мали рішення щодо посилення просвітницької роботи та демонстрування шкідливості вживання алкоголю. На сучасному етапі для попередження алкоголізму використовуються адміністративні та профілактичні заходи, проведення яких покладається на поліцію.

Ключові слова: Україна, історія права, пияцтво, алкоголізм, міліція, поліція.

Оригінальна стаття

Постановка проблеми

У сучасному світі алкоголізм залишається гострою соціальною та методичною проблемою як для розвинених країн, так і для країн середнього та низького рівня розвитку. За даними центрів контролю та профілактики захворювань (CDC) у США 88 000 людей помирають щороку через проблеми, пов'язані з алкоголем. Американське товариство медицини наркоманії зазначає, що алкоголь причетний, за різними оцінками, до 47 % убивств [1].

Україна перебуває серед тих держав, населення яких уживає дуже значну кількість алкоголю – 15 літрів спирту на рік на душу населення. За деякими даними в республіці налічується близько 1 мільйона осіб, які страждають на алкогольну залежність [2]. У

зв'язку з пияцтвом збільшується кількість ризикоманітних захворювань, зокрема постійно зростає кількість серцево-судинних, онкологічних та інфекційних захворювань, а в результаті зменшується тривалість життя. Також у стані алкогольного сп'яніння вчиняється багато тяжких злочинів: убивства, зґвалтування, розбої тощо. Зростання алкоголізації населення республіки прямо пов'язується з такими чинниками, як економічна нестабільність, соціальна напруженість у суспільстві, низький рівень життя, недостатній рівень охорони здоров'я і постійна неконтрольована, масштабна реклама та продаж алкогольних напоїв. Знайти ефективні шляхи виходу українського суспільства з алкогольної залежності неможливо без урахування надбань історико-правового досвіду.

Стан дослідження проблеми

Існує велика кількість наукових статей, де висвітлюються різні аспекти попередження алкоголізму. Це перш за все медична, психологічна та кримінологічна література. Є і кілька публікацій з історії цього питання в Україні. Це статті І. В. Іщенка (2000 р.) [3], М. П. Олійника (2013 р.) [4] та О. Балдинюк (2016 р.) [5]. Проте дослідження історико-правового аспекту цієї теми наразі відсутнє. Немає і публікацій, у яких би проводився порівняльний аналіз попередження алкоголізму в 1920-х рр. та 100 років по тому, щоб визначитися, що ж змінилося у правовому регулюванні цього питання та його суспільній ефективності в соціальному та медичному аспектах.

Мета і завдання дослідження

Метою статті є здійснення порівняльного аналізу попередження алкоголізму в 1920-ті роки та 100 років по тому в сучасній Україні, намагаючись визначити основні напрями цієї діяльності, загальне та особливе в ній під час кожного з цих історичних періодів. Виходячи з цієї мети, завданнями цього наукового пошуку є:

- встановлення причин поширення в Україні пияцтва в 1920-ті рр. та на сучасному етапі;
- визначення періодизації правового регулювання попередження алкоголізму в 1920-ті роки та особливості кожного з виокремлених періодів (етапів);
- аналіз та характеристика основних заходів держави, спрямованих на протидію поширенню алкоголізму на кожному з історичних періодів (етапів), що досліджуються в статті;
- висвітлення ролі міліції (в 1920-ті рр.) та поліції (на сучасному етапі) у боротьбі проти пияцтва та алкоголізму.

Наукова новизна дослідження

Уперше здійснено порівняльний аналіз правового регулювання боротьби проти пияцтва в 1920-ті роки в УРСР та в сучасній Україні, проаналізовано подібність цієї діяльності та відмінності в ній на кожному з указаних історичних етапів. Використано значну кількість нових документів: матеріали архівів (Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України, Державного архіву Харківської області), публікації періодичної преси 1920-х рр., збірники документів, зокрема т. 3 видання «Міністерство внутрішніх справ України: події, керівники, документи та матеріали (1917–2017 рр.) у 6 т.», статистичні дані за 2018–2019 рр. щодо вчинення в Харківській області злочинів у стані сп'яніння,

які надало авторам Управління організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування Головного управління Національної поліції України в Харківській області, публікації окремих авторів, у тому числі українських, 1920-х років та сучасних. Використано також матеріали соціологічних досліджень як 1928–1929 рр., так і сучасних, здійснених науково-дослідною лабораторією з проблем протидії злочинності Харківського національного університету внутрішніх справ у 2019 та 2020 рр., та публікації зарубіжних дослідників.

Виклад основного матеріалу

У 1920 рр. пияцтво в СРСР почало досить стрімко зростати. Передумовами цього були певні зміни в економічних і соціально-політичних процесах ринкового характеру, що сталися в країні. Повільний порівняно з темпами відновлення сільського господарства розвиток промисловості призвів до підвищення вартості промислових виробів, а низькі ціни на хліб («ножиці цін»), у свою чергу, призводили до того, що дрібні виробники почали масово переробляти зерно на самогон.

Чинниками, що сприяли поширенню пияцтва в 1920-ті роки, були, по-перше, розширення продажу пива і підвищення соціальних функцій тодішніх пивних. Саме пивні стають у ті часи не лише місцем для вживання спиртного, але й, по суті, найдоступнішим місцем спілкування громадян. Велика кількість людей почала проживати в гуртожитках. Ця частина населення була здебільшого малограмотною, не знала, чим зайнятися у вільний час, і тому вдавалася до пияцтва, яке стало елементом колективного дозвілля.

Статистика свідчила, що в УСРР упродовж 1920-х років пияцтво значно зросло. Уживання горілки за 5 років (1924–1928 рр.) збільшилося майже у 60 разів! При цьому слід ураховувати, що до 1925 р. державна горілка не випускалася, а населення здебільшого вживало самогон, обсяги якого врахувати було важко. У 1927 р. на душу населення України припадало 2,3 літри горілки. Зростали й витрати на алкоголь у робітників промислових регіонів (з 0,2 % від сімейного бюджету в 1922 р. до 4 % у 1927 р.). Так, у 1927 р. міліція затримала в тодішній столиці України Харкові 12 299 п'яних, які хуліганили на вулицях або в громадських місцях. У тому ж році швидка медична допомога цього ж міста надала екстрену допомогу 340 особам, які були в нетверезому стані; з них 146 чоловіків і 38 жінок перебували у стані тяжкого сп'яніння, 129 чоловіків і 29 жінок отримали в результаті сп'яніння

травми і навіть поранення, 9 чоловіків і 7 жінок померли в результаті алкогольного отруєння. Дуже показовими були дані щодо смертності від алкоголізму: із 100 серцевих нападів 90 сталися через зловживання спиртними напоями [6, с. 8].

У 1927 р. харківські лікарі Гальперін та Ісаєв провели дослідження щодо зв'язку між уживанням алкоголю та захворюваннями на венеричні хвороби. Майже третина (30 % обстежених) інфекувалася, перебуваючи в нетверезому стані. Статистичні дані Наркомату юстиції УСРР за 1923–1926 рр. свідчать, що 35,5 % випадків хуліганства було скоєно у стані сп'яніння [7]. Що стосується сільських районів, то найпоширенішим алкоголізм був серед найбільш сільських селян, які змушені були працювати сезонними робітниками. Матеріальна незабезпеченість, важкі умови життя і відірваність від родини стимулювали серед них пияцтво [8, с. 9–10]. Найбільшою групою ризику щодо алкоголізму в ці роки були робітники підприємств – ті, що займалися важкою фізичною працею. Статистичні дослідження, проведені у 1929 р., показали значну кореляцію між кількістю робочого часу і витратою коштів на алкоголь. Чим довшим був робочий день працівника (а отже, чим він більше заробляв), тим більше грошей він витрачав на спиртні напої. Так, робітники, які мали 9-годинний робочий день і витрачали більше 50 % своїх грошей на алкоголь, становили 33 %, а ті, які мали довший робочий день (до 12 годин) і витрачали на різні види спиртного такий самий відсоток заробленого, вже становили 67 % від тих робітників, які вживали алкогольні напої [9, с. 7–8].

Випадки пияцтва були поширеними й серед тих, хто зобов'язаний був з цим явищем боротися, – серед працівників міліції. Помічник начальника Полтавської окружної міліції в рапорті на ім'я свого начальника від 4 травня 1923 р. доповідав про випадок групового пияцтва в одному з підрозділів. Міліціонери на конях виїхали за місто і там понапивалися так, що один із них, повертаючись назад, через сильне сп'яніння кілька разів падав з коня. У рапорті із задоволенням зазначалося, що «коні були у хорошому стані» [10, с. 472], очевидно, що це більше турбувало начальника, ніж стан того, хто падав з коня.

Схожі явища були поширені й серед місцевих керівників різних установ. Наприклад, у Новоушицькому районі Подільської губернії (нині Хмельницька область) за систематичне п'янство був звільнений з посади голова районного комітету незаможних селян Мигаляс. Виїжджаючи на місця з різними перевічками,

деякі керівники цього ж району вимагали від тих, кого вони перевіряли, самогону, пиячили і слухали платівки на грамофоні [4, с. 120]. Те, що це було дуже поширеним явищем, згадується у доповідній записці Державного політичного управління (ДПУ) керівництву країни у грудні 1924 р.: «Пияцтво низового радянського апарату відзначається по всіх районах Союзу». Пили і керівники країни. У 1926 р. Політбюро ЦК ВКП(б) розглядало досить показову справу трьох наркомів: К. Ворошилова, О. Смірнова та І. Смірнова. Перебуваючи у відражденні, вони так понапивалися, що, як свідчить очевидець, «складалося враження, що поїздом ідуть інваліди без ніг або кульгаві» [11, с. 64].

Особливо гнітючим було те, що різко зростає і дитячий алкоголізм. Опитування дітей працівників транспорту в Харкові показали, що 85 % з них уживали спиртні напої, 70 % уживали 2–3 різні спиртні напої (горілку, вино, пиво), а 81 % заявив, що такі напої їм подобаються. Вік опитуваних становив від 8 до 14 років. Частина з них повідомила, що вживає спиртні напої впродовж від 1 до 4 років, тобто діти вперше спробували алкоголь в 6–10-річному віці! 37 % опитаних розповіли, що алкоголь їм наливають батьки [12].

У 1920-х рр. у правовому регулюванні попередження алкоголізму можна виділити два етапи. Перший охоплює 1921–1925 рр., коли цей процес відбувався в умовах дії «сухого закону», який поступово послаблювався, і це регулювалося відповідними постановами союзного уряду. Тоді основним методом боротьби з алкоголізмом була заборона, а згодом обмеження продажу міцних алкогольних напоїв. На другому етапі – з 1925 по 1929 рр. – було дозволено продаж горілки, але дещо посилено боротьбу з самогоніварінням, а також поживалено просвітницьку діяльність у цьому напрямі.

Правове коригування «сухого закону» в ці роки змінювалося так. 30 грудня 1921 р. було видано Постанову РНК УСРР «Про продаж виноградних вин»¹, що дало поштовх реанімації виноробства. Постановою ВУЦВК «Про акциз з коньяку та горілчаних виробів» від 3 січня 1923 р. було дозволено виробництво і продаж легких наливок, пива та вина². 9 березня 1923 р. було ухвалено Постанову РНК УРСР «Про дозвіл вироблювати і провадити продаж населен-

¹ Про продаж виноградних вин : Постанова РНК УСРР від 30.12.1921. *Збірник узаконень та розпоряджень УСРР (ЗУ УСРР)*. 1921. № 26. Ст. 786.

² Про акциз з коньяку та горілчаних виробів : постанова ВУЦВК : від 03.01.1923. *Вісник ВУЦВК*. 1923. 5 січ.

ню вин, що містять в собі алкоголь до 20 градусів»¹. Постановою ЦВК та РНК від 28 серпня 1925 р. було дозволено продаж 40-градусної горілки з 1 жовтня 1925 р., чим фактично закінчився період «сухого закону»².

Працівники міліції були зобов'язані затримувати громадян, які перебували у стані алкогольного сп'яніння, а якщо це трапилося в якомусь закладі, то його власників притягали до адміністративної відповідальності. У Донецькій губернії було взято під контроль ті підприємства, де було виробництво навіть одеколонів, а за вживання та виготовлення різних видів алкоголю погрожували суворими заходами: виселенням, конфіскацією майна і навіть розстрілом [13, с. 67].

Для попередження алкоголізму в 1920-х рр. широко використовувалася просвітницька робота, яка охоплювала видання брошур, читання лекцій на заводах, фабриках та установах і проведення тематичних виставок. Медичний чинник не відігравав помітної ролі, оскільки навіть у столичному Харкові алкоголізм лікували лише три лікарі, та й ті займалися приватною практикою, тому їхні послуги були занадто дорогими для абсолютної більшості населення міста. Що вже говорити про інші провінційні міста, містечка та села!

11 травня 1923 р. начальник Харківської губернської міліції видав спеціальний наказ щодо основних адміністративних заходів боротьби з пияцтвом, за яким усі прояви публічного пияцтва повинні були каратися, міліціонери повинні не допускати появи п'яних у громадських місцях, вимагалось припиняти розпивання спиртного у громадських місцях, кафе та ресторанах, які не мають ліцензії на продаж алкогольних напоїв, не дозволяти розпивання будь-де самогону та інших сурогатних спиртних напоїв. Наголошувалося, що необхідно поєднувати репресивні та профілактичні заходи (лекції, агітаційно-показові суди), що лише таке поєднання дасть потрібний ефект³.

¹ Про дозвіл вироблювати і провадити продаж населенню вин, що містять в собі алкоголь до 20 градусів : Постанова РНК УСРР від 09.03.1923. ЗУ УСРР. 1923. № 9. Ст.148.

² Положение о производстве спирта и спиртных напитков и торговле ими : Постановление ЦИК и СНК СССР от 28.08.1925 // Библиотека нормативно-правовых актов Союза Советских Социалистических республик : сайт. URL: http://www.libussr.ru/doc_ussr/ussr_2622.htm (дата звернення: 22.09.2020).

³ ДАХО (Державний архів Харківської області). Ф.-Р. 563. Оп. 1. Спр. 305-а. Арк. 51.

В Адміністративному кодексі УСРР 1927 р. було закріплено норми щодо обмеження продажу алкогольних напоїв. По-перше, заборонялася торгівля горілкою поруч із навчальними закладами, дитячими будинками, інтернатами і лікарнями (ст. 479). По-друге, не дозволявся продаж будь-яких міцних напоїв у клубах, театрах і кінотеатрах (ст. 481). По-третє, заборонялося також продавати алкоголь у дні революційних свят, дні відпочинку та напередодні цих днів із 12 години. По-четверте, категорично заборонялося продавати спиртні напої особам, які не досягли 18 років (ст. 484). По-п'яте, загальним зборам робітників та зборам селян надавалося право ухвалювати постанови про закриття на території, суміжній з їх підприємствами, або в сільських місцевостях розпивочних закладів, так само як і про цілковиту заборону продавати горілку (ст. 485)⁴.

28 травня 1929 р. було оприлюднено Постанову Ради Народних Комісарів УСРР «Про заходи до обмеження торгівлі спиртними напоями», яка забороняла «в промислових містах та фабрично-заводських селищах відкривати нові місця продажу горілки і горілчанних виробів»⁵. Реклама алкоголю в газетах та журналах заборонялася, обмежувалася вона і на вулицях.

Як же змінилася ситуація через 100 років, у зовсім інших історичних і соціальних умовах? У серпні 2020 р. співробітник Харківського університету внутрішніх справ О.Сердюк оприлюднив підсумки дослідження «Молодь та наркотики» щодо вживання алкоголю молоддю у м. Харкові. Він констатував, що кількість споживачів алкоголю повільно зростає і характеризується досить високою стабільною цифрою. Якщо в 1995 р. вживали алкоголь протягом життя 84 % молоді, у 2005 р – 86 %, то у 2019 р. – 89 %. 9,1 % вперше покуштували алкоголь до 10 років, 20,7 % – у 16. Отже, і зараз, як у 1920-ті роки, вживання алкоголю дітьми починається у досить ранньому віці. І це за незрівнянно вищого рівня освіченості, ніж століття тому. Відсоток постійних споживачів алкоголю тримається на одному рівні – кожен п'ятий молодий харків'янин вживає алкоголь регулярно (19,0 %). За останні 5 років відбувається процес повільного збільшення

⁴ Адміністративний кодекс УСРР : Закон УСРР від 12.10.1927. *Збірник узаконень та розпоряджень Робітничо-селянського уряду України*. 1927. № 63–65. Ст. 479, 481, 484, 485.

⁵ Про заходи до обмеження торгівлі спиртними напоями : Постанова Ради Народних Комісарів УСРР. *За тверезість*. 1929. № 14. С. 6.

загальних обсягів уживання алкогольних напоїв молоддю, а у структурі цього вживання зростають обсяги слабоалкогольних коктейлів та міцних спиртних напоїв (горілки, самогону, коньяку). Різні спиртні напої впродовж життя вживали 90,8 % жінок та 86,5 % чоловіків, це співвідношення становить майже 50 до 50, але все ж таки жінки тут дещо випереджають (50,3 % на 49,7 %). Нині алкоголь є єдиною речовиною, серед споживачів якої переважають жінки [14].

Уживання алкоголю є тісно пов'язаним зі скоєнням правопорушень. За даними, наданими авторам ГУНП в Харківській області, у 2019 р. 1300 правопорушень в області було вчинено у стані сп'яніння (у 2018 р. – 1590). Це, відповідно, 8 % і 11 % від усіх правопорушень. Звертає на себе увагу те, що в сільських районах області цей відсоток набагато більший, ніж у міських районах міста. Найбільшою їх питома вага є у Новобаварському (8 %) та Московському (7 %) районах м. Харків. Серед районів області є цифри набагато більші: у Дворічанському районі – 40 %, у Сахновщинському – 39 %, Шевченківському – 36 %, Великобурлуцькому – 33 %, Барвінківському – 28 %. Така різниця пояснюється тим, що у районах області більше правопорушень здійснюється на побутовому ґрунті, а вони вчиняються найчастіше у стані сп'яніння.

За результатами опитування 7 553 громадян, проведеного у 2019 р. Харківським національним університетом внутрішніх справ, у цілому в області, серед проблем, на які громадяни звертають увагу, на першому місці перебувають майнові злочини, а на другому – зловживання наркотиками та алкоголем.

Зарубіжні вчені А. Дж. Годлаські та П. Р. Джіанкола (A. J. Godlaski & P. R. Giancola, 2009 р.) зазначають, що хоча може здатися, що до насильства схильні лише ті, хто часто вживає алкоголь, проте навіть ті, що вживають помірні кількості, можуть страждати від пов'язаної з ним агресивної поведінки [15]. Різні фактори, такі як навколишнє середовище, індивідуальні та суспільні переконання, залежність, переживання чи свідки агресії – все це може сприяти зв'язку між уживанням алкоголю та насильством [16]. Дослідження М. Помпілі, Дж. Серафіні, М. Іннамораті, Дж. Домінічі, С. Ферракуті та Дж. Д. Котзалідіс (M. Pompili, G. Serafini, M. Innamorati, G. Dominici, S. Ferracuti, G. D. Kotzalidis; 2010 р.) показало зв'язок між самогубствами та вживанням алкоголю. У ньому стверджується, що хоча зловживання алкоголем є засобом послаблення психологічного стресу, вплив, який він

чинить на біологічні, психологічні, соціальні та екологічні фактори, насправді робить самогубство як мінімум не меншим [17]. Дослідник Г. С. Беккер (H. S. Becker, 2008 р.) для зменшення або запобігання ризику насильства рекомендує мінімізувати або припинити вживання алкоголю, особливо серед тих, у кого розвинулася залежність від алкоголю [18].

На виконання вимог Закону України «Про Національну поліцію», законів України «Про місцеве самоврядування» і «Про місцеві державні адміністрації» керівниками підрозділів поліції, головами районних державних адміністрацій і головами місцевих рад здійснюється комплекс заходів щодо попередження алкоголізму, серед них – забезпечення співпраці між поліцією, органами влади та громадськістю, спрямованої на виявлення та усунення проблем, пов'язаних із здійсненням поліцейської діяльності, впровадження таких сучасних методів, які підвищують ефективність поліцейської діяльності; підготовка та реалізація спільних проєктів і програм та заходів для задоволення потреб населення та підвищення ефективності функціонування поліції; проводяться спільні прийоми громадян, зустрічі з територіальними громадами та громадськими об'єднаннями; ретельно аналізується інформація населення стосовно ефективності діяльності поліції, нагальні проблеми забезпечення громадської безпеки та порядку; визначаються заходи щодо їх вирішення з метою надання населенню якісних поліцейських послуг; підрозділи поліції інформують територіальні громади про стан правопорядку на території відповідних населених пунктів; досягається ефективність роботи поліції, в тому числі шляхом виступів на сесіях місцевих рад, розміщення інформації у ЗМІ та на офіційному веб-сайті в мережі Інтернет.

Упродовж 2018–2020 рр. на території області проводяться профілактичні заходи щодо зниження рівня злочинності в регіоні, протидії кримінальним правопорушенням у сферах обігу спирту і лікєро-горілочаних виробів та інших підакцизних товарів. Перед працівниками поліції поставлено завдання постійно наглядати за торговельними майданчиками, щоб не допустити несанкціоновану торгівлю спиртними напоями, в тому числі з метою попередження фактів отруєння людей.

Висновки

Уроки правового регулювання попередження алкоголізму за останні сто років мають практичне значення. Головний із них полягає в тому, що «сухий закон» та інші

адміністративні заходи, які проводилися та проводяться в Україні, не призвели до зменшення алкоголізму. Навпаки, він весь час зростає. Але це не означає, що слід відмовитися від цих заходів, – треба їх дотримуватися і в певних сферах навіть посилювати. Доцільно застосовувати різноманітні, міжгалузеві комплексні заходи правового, організаційного, медичного й освітньо-виховного характеру.

Правове регулювання попередження алкоголізму в 1920-ті роки суттєво відрізнялося від сучасного. На це істотно вплинули історичні умови, які мають докорінні істотні відмін-

ності. «Сухий закон», його обмеження постановами уряду, а згодом і ліквідація визначили напрями протидії алкоголізму. Друга половина 1920-х років характеризується застосуванням адміністративних заходів, спрямованих на подолання пияцтва, та залученням до них міліції. На сучасному етапі рівень пияцтва повільно, але зростає, саме вживання алкоголю вже стає народною традицією, що ускладнює боротьбу з алкоголізмом. Для його попередження використовуються адміністративні та профілактичні заходи, здійснення яких покладається на поліцію.

Список бібліографічних посилань

1. Monico N. The Link Between Violence and Alcohol Use // American Addiction Centers : сайт. URL: https://www.alcohol.org/effects/drinking-and-fighting/?_cf_chl_jschl_tk_=2b2345fb48da8e607807d5620a2ea8da75a31263-1603264751-0-ATDIIm63OZV9Bc7yWnoghdiPiBLWUEDO-xUOKdQ8ghZ8stGebcSXPkOITtyDhND_AIgc-RwnBzSGm5s-lsBbPUXNPxoQOTvBbgZLrdSX72QFfqsZaPehg2VE5-k12D6oJrvRAI1-6H0XfzDm-TA1-WCoLY4QnZhwXHLyrwEGXqysqJ2jfbZhQeE5KGnAE_0ospmdbfyWIYNkVH2go7FF2VoQLtSUH_g8_E-2CG2Dgs_qKJebJk2zyrwpYHVSshG9E_D8du0Q3S950wwlfuLUaYX-jRVbnJj2pbKY0jiUaeKHf6Yk36dAgxUDgUF0T-HaibyRbO4wxhYc5uPk8MnhqiFJYQt74Y4uvFnOvg0d61k0-xFKdA6ZikJesdybw (дата звернення: 22.09.2020).
2. Алкоголізм в Україні, статистика і цифри // Мой Выбор : сайт. URL: <https://moi-vybor.com.ua/uk/article/alkogolizm-v-ukrayini-statystyka-i-cyfrы> (дата звернення: 22.09.2020).
3. Іщенко І. Розвиток алкогольної ситуації в Україні на тлі НЕПу (1921–1928 рр.): протиріччя та реальності. *Грані*. 2000. Т. 10, вип. 2. С. 57–64.
4. Олійник М. П. Самогонування та боротьба з ним на Поділлі в роки НЕПу. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2013. Вип. 35. С. 119–122.
5. Балдинюк О. Товариства тверезості та їх соціальна роль в організації боротьби з алкоголізмом в Україні (початок ХХ століття – 20-ті роки ХХ століття). *Історико-педагогічний альманах*. 2016. № 2. С. 11–16.
6. Вікторов В. Смерть на вулиці. *За тверезість*. 1928. № 4. С. 8.
7. Об алкоголізмі на Україні. *Медицина і гігієна*. 1929. 10 янв. 1929.
8. Іщенко І. В. Державна політика у сфері боротьби з соціальними аномаліями періоду непу (1921–1928 рр.): досвід, протиріччя, уроки (за матеріалами Півдня України) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01. Дніпропетровськ, 2003. 16 с.
9. Закаменна О. Не треба соромитися. *За тверезість*. 1929. № 18. С. 7–8.
10. Погода Ю. В., Цветов О. Б. Історія міліції Полтавщини (матеріали, документи). Полтава : Барз Інк., 2004. 500 с.
11. Жирнов Е. Будучи п'яним, вимагав баб для разврата. *Коммерсант. Власть*. 2003. № 13. С. 64.
12. Діти п'ють. *Харківський пролетарій*. 1929. 18 серп.
13. Міхеєва О. К. Кримінальна злочинність і боротьба з нею в Донбасі (1919–1929). Донецьк : Східний видавничий дім, 2004. 248 с.
14. У Харківському прес-клубі відбулось обговорення загрози, причин та шляхів подолання підліткового алкоголізму // Харківський національний університет внутрішніх справ : сайт. 17.08.2020. URL.: <http://univd.edu.ua/uk/news/7545> (дата звернення: 22.09.2020).
15. Godlaski A. J., Giancola P. R. Executive functioning, irritability, and alcohol-related aggression. *Psychology of addictive behaviour*. 2009. No. 23 (3). Pp. 391–403.
16. Heinz A. J., Beck A., Meyer-Lindenberg A., Sterzer Ph., Heinz A. Cognitive and neurobiological mechanisms of alcohol-related aggression. *Nat Rev Neuroscience*. 2011. No. 12 (7). Pp. 400–413.
17. Suicidal behaviour and alcohol abuse / M. Pompili, G. Serafini, M. Innamorati et. al. *International journal of environmental research and public health*. 2010. No. 7 (4). Pp. 1392–1431.
18. Becker H. C. Alcohol Dependence, Withdrawal, And Relapse. *Alcohol research & health*. 2008. No. 31 (4). Pp. 348–361.

Надійшла до редколегії 25.09.2020

ГОЛОВКО А. Н., ГРЕЧЕНКО В. А., МАРЦЕЛЯК С. Н. ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ БОРЬБЫ ПРОТИВ ПЬЯНСТВА В 1920-Е ГОДЫ В УССР И В СОВРЕМЕННОЙ УКРАИНЕ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ

Сделан сравнительный анализ правового регулирования предупреждения алкоголизма в 1920-е годы в Украинской ССР и 100 лет спустя в независимой Украине. Правовое регулирование предупреждения алкоголизма в 1920-е годы осуществлялось путем ограничения производства и продажи алкоголя (до 1925 г.), борьбы с самогонварением, привлечением милиции для задержания пьяных и тех, кто совершил преступление в состоянии опьянения. Определенное значение имели решения по усилению просветительской работы, демонстрация вредности употребления алкоголя. На современном этапе для предупреждения алкоголизма используются административные и профилактические меры, применение которых возлагается на полицию.

Ключевые слова: Украина, история права, пьянство, алкоголизм, милиция, полиция.

HOLOVKO A. N., GRECHENKO V. A., MARTSELYAK S. N. LEGAL REGULATION OF FIGHTING AGAINST ALCOHOLISM IN 1920S IN THE USSR AND IN MODERN UKRAINE: COMPARATIVE ANALYSIS

The author has accomplished a comparative analysis of the legal regulation of alcoholism prevention in 1920s in the Ukrainian SSR and 100 years later in independent Ukraine. The main aspects of this activity, common and special in it during each of the considered historical periods have been outlined.

To achieve the goals of the article, the author has used a significant documentary base, historical sources, materials of sociological surveys conducted in 1928–1929 and 2019–2020, as well as documents of two archives of Ukraine (central and local), media publications, collections of documents, data for 2018–2019 on crime in Kharkiv oblast (crimes committed in a state of intoxication), provided to the authors by the Main Directorate of the National Police of Ukraine in Kharkiv oblast, publications of individual authors (domestic and foreign). The main method used by the author is comparative and historical, which made it possible to establish similarities and differences between the studied historical phenomena.

The author of the study has revealed the causes of the spread of alcoholism in 1920s, related to the introduction of new economic policies and the partial permission of private enterprise. Private entrepreneurs sought to achieve significant profits, including through the sale of alcoholic beverages. Beer pubs became the centers of alcoholism in those years. The government tried to regulate the spread of alcoholism through the “dry law”, but the lack of funds for industrialization forced it, first of all, to weaken those measures, and then cancel them altogether. Police were tasked with preventing alcohol consumption in public places, detaining drunks and fighting home brewing. Alcohol consumption in modern Ukraine, is gradually increasing; nowadays preventive measures are mostly used to counteract it within the general activities of the police.

Legal regulation of alcoholism prevention in 1920s was carried out by restricting the production and sale of alcohol (until 1925), combating home brewing, and engaging the police to detain drunks and those who committed crimes while being intoxicated. Decisions to intensify educational work and to demonstrate the harmfulness of alcohol consumption were of some importance. At the present stage, administrative and preventive measures are used to prevent alcoholism, the implementation of which is entrusted to the police.

Key words: Ukraine, history of law, drunkenness, alcoholism, militia, police.